

Милијана Петровић
ОШ „Вук Караџић“
Стојник Аранђеловац

Методичка пракса број 2/2017.
УДК: 371.314.6
стр. 347-360.

ЖИВОТ НАШИХ ПРЕДАКА

ПРОЈЕКТНА НАСТАВА

Резиме: Пројектна настава је иновативни облик рада у настави који ће омогућити креативни приступ наставном процесу. Погодна је за израду малих пројеката – истраживачких радова ученика који укључује и међупредметне интеракције, негује тимски рад и партнерски однос свих учесника пројекта, поспешује развој истраживачких, организационих, комуникацијских и критичких способности ученика.

Савремени дидактичари истичу да је пројекат метода решавања проблема која уводи ученике у истраживање и проналажење, те и писано или вербално извештавање о истом. Оваква настава ученицима омогућује да буду активни у процесу учења, а тиме им се даје прилика да уче са разумевањем.

Кључне речи: пројектна настава, кооперативно учење, учење путем открића, димензије мишљења у пројектној настави.

УВОД

У литератури се могу наћи различите, мада суштински сличне, дефиниције пројектне наставе. Најједноставније речено, то је метода решавања проблема која од ученика тражи самосталну активност као и писани траг о томе. Њена вредност се налази у чињеници да ученици током реализације пројекта спонтано уче неке садржаје и овладавају когнитивним и социјалним вештинама. У пројектној настави долази до повезивања познатог и непознатог, учења помоћу примера (егземпларно учење), учења примењивањем знања, као и комбиновања конвергентног (логичког) и дивергентног (стваралачког) мишљења.

Пројектна настава се некад третира као облик рада који је примерен само старијим ученицима. Међутим, она има своје место на свим нивоима школовања. Чак и најмлађи ученици основне школе могу успешно да учествују у пројектима који су прилагођени њиховом предзнању и способностима, који су мањег обима и који краће трају. Наравно, на млађем узрасту неопходан је већи ангажман наставника који преузима на себе неке делове пројектних активности, али оставља довољно простора и за ученике.

Пројектна настава јесте захтевнији облик рада, и то пре свега, у погледу времена које је потребно за њену реализацију. Зато је важна добра организација, односно функционално уклапање активности које се одвијају на часовима у школи и самосталних активности појединих ученика ван школе.

Један од оснивача модерног метода пројекта, Американац Јохн Девеу (Џон Девај 1859–1952), пројекат описује као „метод смисленог искуства“. Настава не мора да се састоји само од фиктивних ситуација, већ је потребно да се у настави обрађује што више ситуација из наше свакодневице. Постоје многа објашњења тока пројекта и његових теоретских основа. Оно што свакако сви прихватају јесте чињеница да је конкретно деловање једна од важних полазних тачака процеса сазнавања. У току пројекта наставници и ученици раде равноправно на испуњавању сасвим реалног задатка.

(Фабијанић В: Пројектна настава: примјена у изради истраживачких радова ученика)

ТОК ПРОЈЕКТА

1. Иницијатива за покретање пројекта и проналажење теме

Оно што је важно у овој фази је отворена полазна ситуација и интересовање ученика за одабрану тему. Иницијатива за покретање пројекта може да настане сасвим спонтано захваљујући некој идеји ученика или тако што наставник заједно са ученицима покреће дискусију на ту тему, те заједнички одлучују о томе. Уколико наставник жели да задржи право избора теме, онда може да ученицима понуди листу са широко дефинисаним темама из које они треба да одаберу оно што желе да раде.

Планирање пројекта

а) Група расправља о одабраној теми и одлучује се за област унутар које жели да ради пројекат. Поред тога, потребно је да се да наслов коначно одабраној теми, да се утврди рок завршетка пројекта и да се одлучи шта ће бити коначни производ пројекта.

б) Заједнички се постављају кључна питања која ће служити као помоћ током спровођења пројекта и прави се структура рада на пројекту. Прави се и конкретан план рада на пројекту: ко шта ради, како и у којем временском оквиру.

Спровођење пројекта

а) Наставник и ученици раде на пројекту по већ утврђеном плану рада: прикупљају информације, воде интервјуе, сакупљају материјале, праве производ, припремају презентације итд.

б) Међусастанци на којима се ученици информишу о обављеном послу. Ученици су у позицији да дају предлоге за побољшање. Наставници и ученици заједно разговарају о току пројекта и о свом међусобном односу. Међуразговори помажу при спречавању акција и преузимању одговорности и заслуга од стране само једног дела ученика. Поред тога, на међусастанцима се разговара и о току пројекта и о поштовању задатог временског плана.

Презентација

Излагање производа пројекта може бити путем: изложбе, предавања, подијумске дискусије, зидних новина, приказивања филма, летака и слично.

Евалуација

Наставник и ученици заједнички разговарају о целокупном процесу спровођења пројекта. Разговарају о успеху који су постигли, о производу који је произашао из пројекта и о знањима која су стекли. Након конструктивне критике дају се предлози за побољшање будућих пројеката.

(Методе активно оријентисане наставе , Удружење наставника ВЕТ форум, Ужице)

Предности пројектне наставе у односу на традиционалну

Сви су укључени у остваривање заједничког циља тако да сваки ученик према својим способностима помаже у остваривању циља учења.

Већа је активност ученика, већа слобода комуницирања међу члановима групе: ученици се међусобно надопуњују, подсећају на претходно градиво и заједно долазе до резултата.

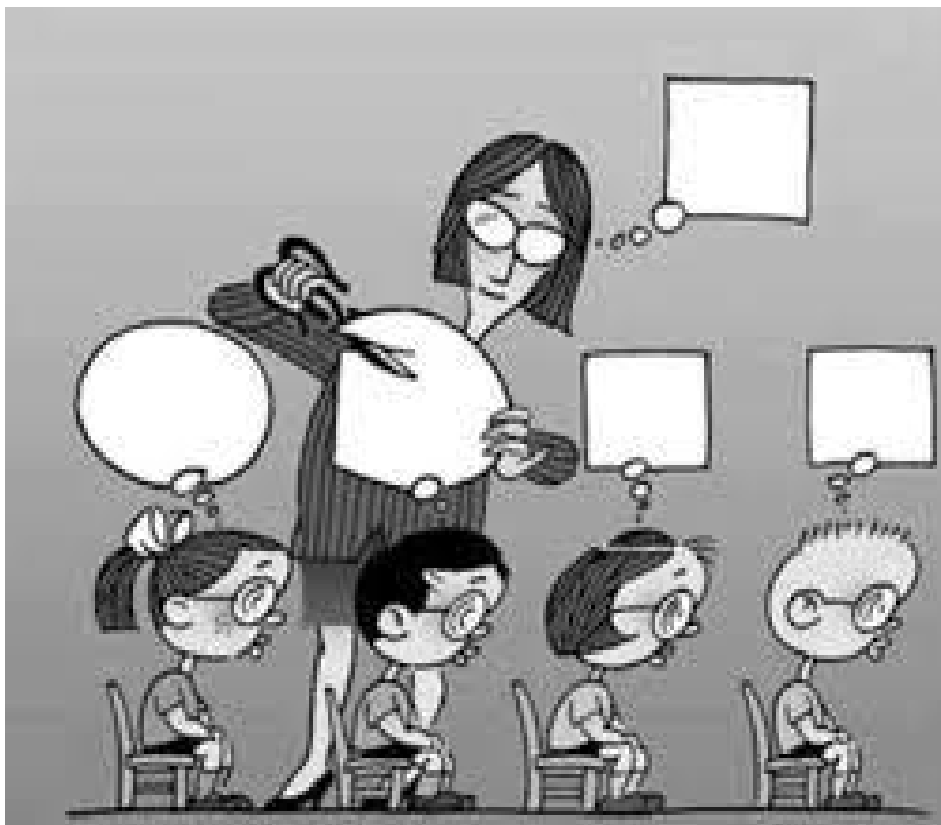
Успоставља се квалитетнија веза: ученик-ученик, ученик-наставник.

Применом пројектне наставе ученици се уче социјализацији, развијају комуникацију, толеранцију и смањују различите предрасуде.

Највећа је предност у заједничком тимском раду у коме се јача самопоштовање и самопоуздање ученика.

Већа је мотивација (укидање класичне провере знања) ученика за рад и учење.

Знања и методе које усвајају су дуготрајне, а вештине и навике које стекну примењиве су у свакодневном животу.

У кооперативном учењу наставник добија специфичну улогу, „улогу подстицања учења, истраживања, сазнавања, где и наставник постаје онај који учи од ученика (и обратно) и где до изражаја долази његова оспособљеност и креативност. Све ово имплицира и концепцију Виготског 'зоне ближег развоја' где учење није недостижно за свако дете“.

А. Џаферагић, Р. Томић: Кооперативно учење у настави.

Суштина овакве наставе је „уважавање и поштовање, прихватање ученика као активног субјекта наставног процеса заснованог на сарадњи и партнерству, позитивној оријентацији ка ученику и његовим способностима, могућностима, интересима, где се погрешке не кажњавају већ, напротив, помажу уочавању и откривању лакших и квалитетнијих путева сазнавања, где сваки појединац има прилику за учење и где се сваком ученику приступа холистички. То, пак, кореспондира идеји једнаких могућности за све...“ (Пехар, 2007: 134-135).

У кооперативном учењу, према Терхарту (2001), наставник добија покретачку, приказивачку, усклађујућу, вреднујућу и стимулирајућу улогу.

ПОЈАМ И ПРЕДНОСТИ КООПЕРАТИВНОГ УЧЕЊА

Једну од највише проучаваних и најчешће примењиваних иновација у учењу у последње време представља кооперативно учење.

„Кооперативно учење се јавља кад ученици раде заједно, у паровима или малим групама да би приступили заједничком проблему, истражили заједничку тему или доградили заједничко знање ради стварања нових идеја, нових комбинација или јединствених иновација.“ (Куртис, С. и други, 2002: 15).

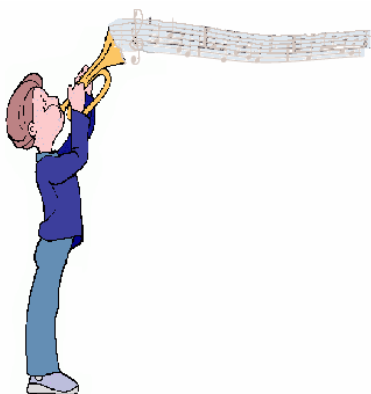
Појам кооперативно учење представља инструкцијску методу у којој ученици разних нивоа знања уче заједно у малим групама. Ученици су сами одговорни за своје учење као и за учење осталих. Успех једног члана групе помаже другом да буде успешнији. Кооперативни тимови постижу веће нивое мишљења и задржавају информације дуже од оних који раде индивидуално. Подељено учење даје ученицима прилику да учествују у расправи, преузимају одговорност за сопствено учење, а размена идеја не само да повећава интерес међу ученицима, већ унапређује и критичко мишљење.

Циљ кооперативног учења је да напредује сваки ученик и то у различитим аспектима. Након учествовања у кооперативном раду, чланови групе би требало да буду оспособљени да исти или сличан задатак ураде самостално.

Наставник не треба превише да оптерећује ученике подацима и информацијама, већ да им даје примере и да их води и подстиче на истраживање и на развој њихових когнитивних стратегија.

Сматра се да ученицима треба презентовати прво оно што је глобално, затим специфичности, а изричито се захтева да се повећа трансфер знања, смисленост учења и практична примена наученог.

Учење путем откривања заснива се на поставци да се знање никоме не може дати у готовом облику него га онај који учи мора откривати. Ученик кроз практичне активности треба сам да открије и схвати оно што је битно у грађи коју жели да савлада. Задатак наставника је да кроз ту активност води ученике тако што ће им припремати материјале из којих ће учити одређене лекције посматрањем, анализом података, откривањем њихових међусобних веза и односа, издвајањем онога што је битно, уопштавањем. Учење откривањем је једна од основних, најстаријих и најзначајнијих метода сазнавања и мењања средине; „откривање“ је неформални, природни и спонтани облик учења.

Учење открићем се разликује се активне наставе/учења по томе што је оно један од активирајућих метода учења и наставе.

ДИМЕНЗИЈЕ МИШЉЕЊА КОЈЕ СЕ РАЗВИЈАЈУ У ПРОЈЕКТНОЈ НАСТАВИ

Мисли и мишљење су психичке функције које нам омогућавају да путем мисаоних операција одређујемо својства појава и одређујемо односе међу њима које не можемо открити чулима.

Мишљење је ментални процес који се одликује расуђивањем и закључивањем, односно схватањем узрочно-последичних веза између различитих појмова. Суштина мишљења је у схватању или увиђању односа (веза).

У процесу стицања знања, ради његове примене у решавању сложених проблема и задатака стваралачког типа, неопходно је комбиновати две врсте мишљења – конвергентно (логичко) и дивергентно (стваралачко).

Конвергентно мишљење јесте мишљење које се заснива на строго логичном следу мисаоних операција из којих проистиче један једини могући исход или закључак.

Дивергентно мишљење подразумева продукцију идеја, еластичност мишљења, откривање нових путева решења једног истог проблема. Ово мишљење је доминантно у уметности али је неопходно и у многим фазама научног рада.

Дивергентно мишљење се често појављује као синоним за креативност, а темељно значење може се превести као „мислити у више праваца“. Конвергентно мишљење је најједноставније речено оно што вежбамо цео живот или „мислити у једном исправном правцу“.

Дилема да ли је Мали принц нацртао шешир или змијског цара који је прогутао слона или можда нешто треће показује нам колико су мишљења и приступи одређеним задацима јединствени. Креативност је способност откривања или проналажења нових идеја, таквих које још нису смишљене или познате. Креативност је када се машта покуша претворити у стварност...

Док нас дивергентна продукција лансира у свемирске просторе, конвергентна нас држи чврсто на земљи. Једно без другога не иде.

ЖИВОТ НАШИХ ПРЕДАКА
пројекат ученика нижих разреда 7

ОПШТИ ЦИЉ: Креативно и савремено повезивање садржаја различитих (обавезних и изборних) наставних предмета. Примена савремених наставних средстава и доступност разноврсних извора знања. Увођење новина у наставу – пројектна настава – програмирани материјал, интердисциплинарни приступ учењу, активно учешће ученика (истраживачки рад), учешће чланова локалне заједнице у наставном процесу.

ОБРАЗОВНИ ЗАДАЦИ: проширивање и продубљивање знања о животу и раду људи некада; упоређивање живота и рада људи на селу некада и сада.

ФУНКЦИОНАЛНИ ЗАДАЦИ: отварање простора и стварање могућности за разноврсне активности ученика у настави; оспособљавање ученика за систематско посматрање, упоређивање и закључивање, развијање и јачање самопуздања и задовољства у настави, коришћење постојећих дејих интересовања, подржавање активности и самосталности ученика и њихово брижљиво усмеравање, развијање креативности, развијање за јавно наступање ученика пред колективом.

ВАСПИТНИ ЗАДАЦИ: развијање свести о значају очувања традиције и културе наших предака, развијање осећаја за бригу, негу, заштиту и очување традиције, обичаја, васпитавање одговорности у раду, развијање сарадничког односа у раду, изражавање властитог мишљења.

КОРЕЛАЦИЈА СА САДРЖАЈИМА НАСТАВНИХ ПРЕДМЕТА: Свет око нас, Природа и друштво, Музичка култура, Српски језик, Ликовна култура.

ОБЛИЦИ РАДА: Групни, индивидуални, у пару, фронтални.

МЕТОДЕ РАДА: Текстурална, разговора, монолошка, демонстративна, метода усменог излагања, илустративна, амбијентална, кооперативна, радионичарска, метода сценске игре.

СРЕДСТВА И ПОМАГАЛА: Припремљени панои, текстови и фотографије, песме, енциклопедије, ЦД са музиком, лутке на штапићима, стари предмети, документа, новац и сл., делови народне ношње.

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА: Истражује, закључује, организује, сарађује, презентује, процењује, посматра, слуша, говори, глуми, игра и пева.

Сви ученици који раде по прилагођеном или модификованом ИОП-у такође учествују у пројекту, са задужењима прилагођеним њиховим способностима (рецитују краће песме, читају једноставнији текст, праве лутке на штапићима, сакупљају старе предмете за изложбу, боје, пишу пословице и сл.).

АКТИВНОСТИ УЧИТЕЉА: Организује час, упућује, инструктира, помаже, подстиче, уводи иновације у наставни процес, контролише рад ученика, коригује.

ТОК ЧАСА:

У В О Д Н И Д Е О	- Уводна реч учитеља о пројекту као иновативном моделу у настави и теми пројекта; - Истицање циља часа; - Деца се распоређују у групе према задацима које су добили претходне недеље; - Давање инструкција за рад;	Пре истицања циља часа наша два мала првака извешће драматизацију: ЈЕ Л' БОГАТИ МАРО, ЗАР ТЕ НИЈЕ СРАМ ДА ТЕ НОКТЕ МАЖЕШ БАШ ПО ЦЕО ДАН? А ШТА БИ ТИ ХТЕО ДА ЈА ДРУГО РАДИМ , НЕЋУ ВАЉДА ИЋИ КРОМПИРЕ ДА САДИМ! НЕ МИСЛИМ ЈА, МАРО, КРОМПИРЕ ДА САДИШ, АЛ' ПО КУЋИ ИМА ШТА ДРУГО ДА РАДИШ! ЈУУУУ! АЛ СИ ПРОСТАК, ПА НИЈЕ У МОДИ ДА ОТМЕНА ДАМА КУВА, ПЕРЕ, ШИЈЕ. У МОДИ ЈЕ ДАНАС ЛЕПО СЕ ОБУЋИ И РАДИТИ МАЛО ПОСЛОВЕ ПО КУЋИ! СЛУШАЈ ОВАЈ САВЕТ И НА ПОСО КРЕНИ, ЈЕР ТИ ДОБРО ЗНАШ КАД ПРЕКИПИ МЕНИ!!! КАКО ЖЕНА МОЖЕ БИТИ ПРАВА ДАМА КАД ЗА МУЖА ИМА ОВАКВОГ ГРУБИЈАНА . Ученици су подељени у групе са истраживачким задацима: I група ПОСЕЛО-ПРИЧАОНИЦА (причала ми бака или дека, чуо сам од најстаријих у селу о животу и раду на селу, одевању, занатима, обичајима, о школи и сл.) II група ИСТОРИЈАТ СЕЛА (сазнали смо путем интернета, прочитали у књигама... и наше село се помиње!) III група ИЗЛОЖБА (скупљамо старе предмете фотографије, документа и књиге, новац и сл. као сведоке прошлости нашег села) IV група ПЕСМА, ИГРА, РАЗОНОДА (којих су се игара играли наше баке и деке, шта се певало на поселима и прелима, причамо бројалице, разбрајалице и брзалице, подсећамо се корака народних игара)
---	--	--

Ц Е Н Т Р А Л Н И Д Е О	- ученици раде своје задатке по групама; групе су мешовите; у свакој групи је по један ученик из сваког разреда који има своје задужење и интересовање ; - свака група извештава унапред припремљене информације прикупљене на задату тему; свако је понешто испричао, о употреби старих предмета, одевању, животу и раду људи у њиховом селу, упоређивали смо живот некада и сада, уочавали све предности и мане некадашњег живота; - све групе своју причу причају кроз изложбу коју смо припремили; нарочито је био занимљив део историјат села који су ученици излагали, јер пуно детаља нису знали; - учитељ помаже и надгледа рад; - давање додатних инструкција тамо где је потребно; - ученици сарађују и траже објашњење ако има тешкоћа;	
---	---	--

З А В Р Ш Н И Д Е О	У завршном делу смо објединили причу и заједно кроз ПЕСМУ, ИГРУ, РАЗОНОДУ осетили дух времена наших најстаријих; Певамо песме, народне, играмо научена кола, рецитујемо, глумимо... Изговарамо здравице, пословице, брзалице, бројалице, ређалице ... загонетамо, питамо и одговарамо; Играмо се игара наших бака и дека;	ЗДРАВИЦЕ: Дижем ову чашу за срећу и доброту нашу. Дуго лета славили, славу не заборавили. Стално се дружили и веселили. У изобиљу свега имали и другима давали. Добро се међусобно пазили и сваке године једни другима у госте долазили! Што год радили, ДЕЦА ВАМ СЕ РАЂАЛА! И кад патили и кад ратили, и кад учили и кад се мучили, и кад љубили и кад огрубели, ДЕЦА ВАМ СЕ РАЂАЛА!
---	---	---

ЗАКЉУЧАК

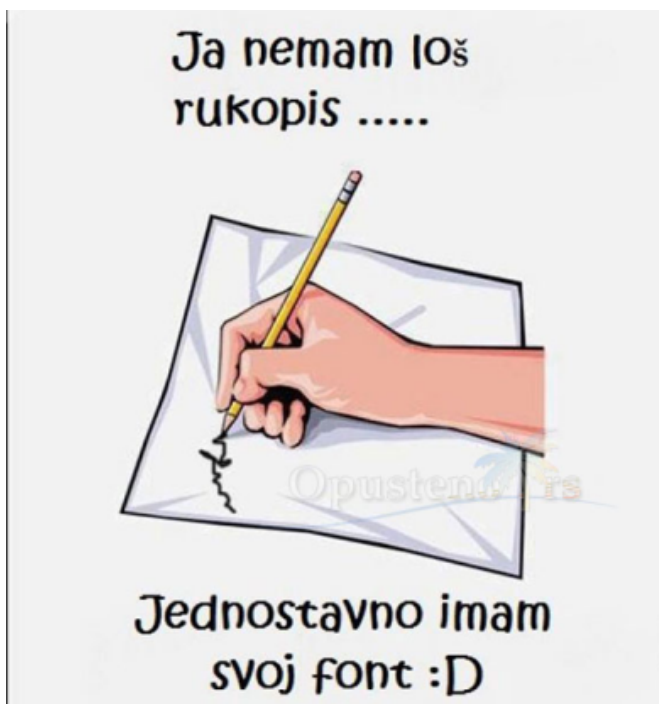
Пројектна настава подстиче активност ученика. Ученици пред собом имају конкретне задатке и сталну повратну информацију о свом знању и напредовању, веома су заинтересовани за овакав начин рада, па су и резултати бољи. Интердисциплинарни приступ омогућава ученицима повезивање знања из више наставних предмета и области. Истраживачки рад је ученицима занимљив и омогућава им контакт са

члановима локалне средине који се баве проучавањем ове области. На тај начин формирају навику стицања знања из различитих извора.

Повод за увођење ове новине је да се повећа заинтересованост и активност ученика у наставном процесу, а самим тим и постигне квалитетније знање и омогући трансфер знања међу ученицима.

Ова тема значајна је за очување народне традиције и омогућава и практичну примену знања. Заступљена је на часовима народне традиције, природе и друштва, света око нас, српског језика, музичке и ликовне културе. Прошлост се проучава на часовима природе и друштва помоћу текстова, слика, старих предмета или кроз посете музејима, спој модерне наставне технологије и прошлости.

Локална средина, мештани и родитељи су нам изашли у сусрет приликом истраживања, прикупљања података и спремања изложбе. Ученици до информација нису долази само путем интернета, распитиваи су се и Месној заједници, Црквеном одбору.

„Ако се већ толико заклињемо да нам је од свега важније активно учешће деце у настави, ако нам је заиста искрена та наша жеља да деца мисле, да више разумевају а мање памте, морамо тражити конкретне и ефикасне начине да децу покренемо, заинтересујемо и активирамо.“

Душан Радовић, "На острву писаћег стола"

Литература:

- Вилотијевић, М. (2000). Дидактика 1-2. Београд: Учитељски факултет.
- Вилотијевић, М. И Н. Вилотијевић (2007). Иновације у настави. Београд: Школска књига.
- Вилотијевић, Младен и Н. Вилотијевић. Пројектна настава. Доступно на: www.edu-soft.rs/cms/.../PROJEKтна_NASTAVA_za_CD_.pdf [29. 3. 2014].
- English, M. C., & Kitsantas, A. (2013). Supporting student self-regulated learning in problem-andproject-based learning. *Interdisciplinary Journal of Problem based Learning*, 7(2), 128-150.
- Ивић, И. и др. (2001). Активно учење, приручник за примену метода активног учења/наставе. Београд: Институт за психологију.
- Matijević, M. (2002). *Alternativne škole*. Zagreb: Tipeks.
- Фабијанић, В. (2014). Пројектна настава: примјена у изради истраживачких радова ученика. Часопис едукације биологије бр.1. Загреб: Хрватско биолошко друштво.
- Pehar, L. (2007). *Psihološke posljedice reforme osnovne škole*. Sarajevo: Službeni list BiH.
- Terhart, E. (2001). *Metode poučavanja i učenja: uvod u probleme metodičke organizacija poučavanja i učenja*. Zagreb: Educa.
- Џаферагић-Франца, А. И Р. Томић (2012). Кооперативно учење у настави млађих разреда основне школе. *Методички обзори*. 7 (2), 107–117.